

26. Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών

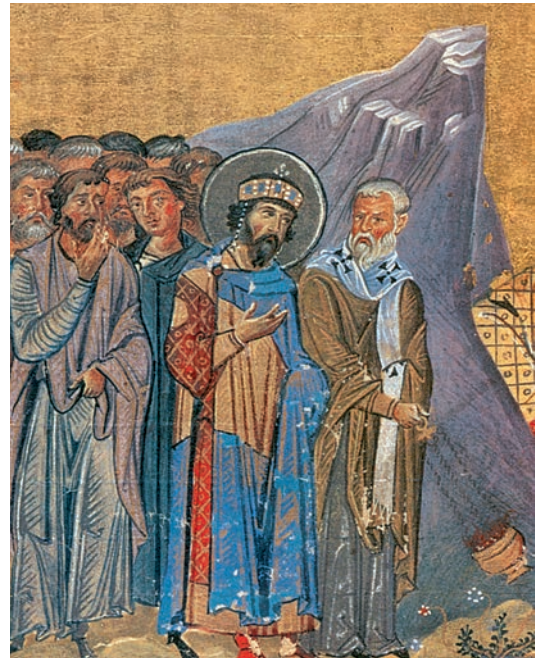
Στα χρόνια διακυβέρνησης των Μακεδόνων αυτοκρατόρων ανθίζουν τα γράμματα και οι τέχνες. Οι Βυζαντινοί μελετούν, σώζουν και διδάσκουν τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Ο βυζαντινός πολιτισμός απλώνεται παντού.

Μετά τη λήξη της εικονομαχίας και στα χρόνια της Μακεδονικής δυναστείας, που ακολούθησαν, το Βυζάντιο γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στα γράμματα και τις τέχνες. Ο αυτοκράτορας **Μιχαήλ Γ'** και ο θείος του καίσαρας¹ **Βάρδας** ίδρυσαν το **πανεπιστήμιο της Μαγναύρας**. Σ' αυτό δίδαξαν ονομαστοί καθηγητές, όπως ο **Λέων ο μαθηματικός**, ο **πατριάρχης Φώτιος**, ο **Ιωάννης Γραμματικός** και ο φωτιστής των Σλάβων **Κωνσταντίνος-Κύριλλος**. Οι καθηγητές πληρώνονταν από το κράτος και «*το έργο τους ήταν κάλλιστο και περιβόητο*».²

Όλα σχεδόν τα μαθήματα γίνονταν στην ελληνική γλώσσα και στην έδρα της Φιλοσοφίας διδάσκονταν οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς. Η φοίτηση όσων διακρίνονταν για την επιμέλειά τους ήταν δωρεάν. Από τους καθηγητές και τους απόφοιτους του Πανεπιστημίου το βυζαντινό κράτος και η εκκλησία έπαιρναν τους ανώτερους υπαλλήλους τους.

Την ίδια περίοδο λειτουργούσε στην Κωνσταντινούπολη και η **Πατριαρχική Σχολή**. Εκεί, όπως και στη Μαγναύρα, δίδαξαν μορφωμένοι κληρικοί και λαϊκοί. Μελέτησαν τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και κατέγραψαν σε χειρόγραφα βιβλία και περγαμηνές ό,τι από την αρχαία λογοτεχνία, τη φιλοσοφία και τις επιστήμες είχε διασωθεί. Στο έργο αυτό πρωτοστατούσαν ο πατριάρχης **Φώτιος**, ο επίσκοπος Καισαρείας **Αρέθας** και ο φιλόσοφος **Μιχαήλ Ψελλός**. Τα χειρόγραφα αυτά βιβλία, ζωγραφισμένα με θαυμάσιες μικρογραφίες, πλούτιζαν τις δημόσιες βιβλιοθήκες του κράτους και πωλούνταν στις ιδιωτικές. Από τα έσοδα των πωλήσεων αγόραζαν τα υλικά γραφής των βιβλίων.

Αλλά και οι ίδιοι οι αυτοκράτορες **Λέων ΣΤ' ο σοφός** και **Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος** έγραψαν πολλά βιβλία. Τα χρόνια αυτά «*το παλάτι έμοιαζε με ακαδημία, όπου όλοι μελετούσαν*». Η ανάπτυξη αυτή των γραμμάτων ωφέλησε και την τέχνη. Η μικρογραφία, η ελεφαντοτεχνία³ και η διακοσμητική λειτούργησαν παράλληλα προς την αγιογραφία, που επανήλθε μετά την αναστήλωση των εικόνων. Για όλα αυτά, πολλοί ονομάζουν την περίοδο αυτή «*χρυσή εποχή*» του Βυζαντίου και άλλοι «*μακεδονική αναγέννηση*».

1. Ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ' ανάμεσα σε δασκάλους και φοιτητές του Πανεπιστημίου.

(Μικρογραφία, Ρώμη, Βατικανή Βιβλιοθήκη)

¹ **καίσαρας**: επίτροπος – αναπληρωτής του ανήλικου αυτοκράτορα.

² **περιβόητο**: περίφημο, ονομαστό.

³ **ελεφαντοτεχνία**: τέχνη κατασκευής μικρών αντικειμένων από δόντια ελέφαντα.

- Είναι δικαιολογημένοι οι τίτλοι «χρυσή εποχή» και «μακεδονική αναγέννηση», που δίνουν στην περίοδο αυτή; Με ποιες παλαιότερες καλές εποχές μοιάζει;
- Πώς κρίνετε την απόφαση του πανεπιστημίου να φοιτούν δωρεάν σ' αυτό όσοι φοιτητές διακρίνονταν για την επιμέλειά τους; Συμβαίνει κάτι ανάλογο σήμερα;

2. «Εάν σήμερα μπορούμε να διαβάζουμε τον Πλάτωνα, τον Όμηρο και τον Ευριπίδη από το πρωτότυπό τους, το οφείλουμε πρώτιστα στους διακεκριμένους Έλληνες λογίους, οι οποίοι τον δέκατο αιώνα διέσωσαν πολλά κείμενα από την καταστροφή».

Διον. Α. Ζακυθινός, *Βυζαντινή Ιστορία*

3. Λέων ο Μαθηματικός

Ο Άραβας χαλίφης της Βαγδάτης ήθελε να πάρει στην αυλή του τον Λέοντα τον Μαθηματικό, που ήταν διευθυντής του Πανεπιστημίου. Γι αυτό έστειλε στον αυτοκράτορα Θεόφιλο μεγάλη ποσότητα χρυσού και του υποσχέθηκε διαρκή ειρήνη. Ο Θεόφιλος όμως αρνήθηκε:

«Θα ήταν ανόητο για μας να διώξουμε από τη χώρα μας και να δώσουμε σε άλλους έναν καλό, για τον οποίο το γένος μας τιμάται και θαναμάζεται από όλους», είπε.

Τα μετά το Θεοφάνη

3.α. Οι Βυζαντινοί απορρίπτουν τις προτάσεις του Άραβα Χαλίφη της Βαγδάτης.

4. «Στα μοναστικά κέντρα του Αγίου Όρους, της Ανατολής και της Πόλης ασκημένες ομάδες γραφέων μοναχών αντέγραψαν και διέσωσαν από τη φθορά και την καταστροφή χιλιάδες αρχαία ελληνικά συγγράμματα. Με τον τρόπο αυτό τα μοναστήρια πρωτοστάτησαν στη διάσωση της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς».

Kurt Weitzmann,
Βυζαντινή ιστορία

4.α. Βυζαντινοί μοναχοί αντιγράφουν αρχαία κείμενα.

5. Ο Προφήτης Ησαΐας, η Νύχτα και ο Όρθρος.
(Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη)

Χαρακτηριστικό δείγμα τέχνης της Μακεδονικής Αναγέννησης, όπου υπάρχουν θέματα από την αρχαιότητα και τη φύση.

